

Leeskring bibliotheek Rumst – 25 november 2013

Logboek van een onbarmhartig jaar Connie Palmen

Amsterdam: Prometheus, 2011
239 p.

De auteur

Connie Palmen is geboren op 29 november 1955 in St. Odiliënberg. Volgde mavo, pedagogische academie en studeerde daarna af in Nederlandse letterkunde en filosofie. Heeft blijkbaar een hoog IQ, waarmee ze koketteert. Palmen zette nadrukkelijk haar zinnen op een carrière als schrijfster en debuteerde in 1990 met *De Wetten*, waarmee ze direct een sterrenstatus kreeg. Door haar uit-

gesproken meningen, de wijze waarop ze die presenteert en omdat ze de roem ook lijkt te zoeken, krijgen haar optredens en nieuwe boeken in de media altijd veel aandacht. Haar boeken worden in grote oplagen gedrukt en herdrukt en ze zijn in veel talen vertaald. Van februari 1991 tot 14 februari 1995 had ze een relatie met Ischa Meijer. Over deze periode en de rouw nadien schrijft ze *I.M.*. Vanaf 1999 had Palmen een relatie met de politicus Hans van Mierlo tot diens overlijden op 11 maart 2010. Op 11 november 2009 waren zij getrouwd. Filosofie en het wezen van fictie (zie ook Michel Foucault, Jacques Derrida) zijn een terugkerend thema in haar werk.

Bibliografie

- 1991 *De Wetten*
- 1995 *De Vriendschap*
- 1998 *I.M.*
- 1999 *De erfenis* (novelle)
- 2002 *Geheel de uwe*
- 2007 *Lucifer*
- 2011 *Logboek van een onbarmhartig jaar*
- Een boek over 'Judas' is in voorbereiding

Verder verschenen essays, verhalen, artikelen, wetenschappelijke publicaties.
o.a. *Het geluk van de eenzaamheid* (2009, essay in reeks *Over de roman* van Athenaeum - Polak & Van Genneep)

Het verhaal

"Ik zou een roman schrijven die Judas heette, en toen ging mijn man dood."

Connie Palmen heeft haar man verloren en begint een soort dagboek waarin ze vooral haar verdriet en pijn wil registreren, omdat ze uit eerdere ervaring heeft geleerd dat verdriet én de heldere gedachten die je daarover kunt hebben al snel door het brein gewist worden uit lijfsbehoud. Echt schrijven, een roman, fictie, lukt nu toch niet, ze moet eerst door het verdriet heen, ze moet de pijn verwerken, rouwen. De woorden waarmee ze de eerste pijn beschrijft zijn snijgend helder. "Hij is de enige die mijn lichaam tot bedaren kan

brengen en hij is dood. Rouw is verliefdheid zonder verlossing. Ik ben panisch zonder hem. (...) Het is onbegrijpelijk dat iemand dit overleeft, dat dit te overleven valt".p.11 In het logboek staat het eigen verlies en hoe ze daar mee omgaat, centraal. De lezer krijgt geen beeld van de relatie zoals bij *I.M.* of meer informatie over Hans van Mierlo. De dood keert heel dit jaar terug door het overlijden van heel wat vrienden en vooral door de levensbedreigende kanker waaraan Marieke van Mierlo anderhalf jaar na haar vader zal bezwijken.

Autobiografische elementen

Alle boeken van Connie Palmen hebben autobiografische elementen. *I.M.* noemde ze zelf nog een roman omdat het boek een duidelijk literaire opzet had. Het *Logboek* is volledig autobiografisch. Over *I.M.* waren de recensenten kritisch en er werd gesuggereerd dat zij het verlies van haar grote liefde commercieel uitbuitte en het alleenrecht op Ischa Meijer claimde onder het mom van literatuur. Zij verwachtte diezelfde reactie ook voor dit boek, maakt verraad tot een thema van het boek en lijkt zich al te verdedigen: "De schrijver is per definitie indiscreet. Hij is de verrader, de onthuller, de ontdekker. Hij is de verrader van het stilzwijgende verbond, van het duistere familiegeheim, van de mysterieuze samenzwering, van de groep, de club, het genootschap. Schaamtevol, omzichtig, discreet, introvert en innemend in de omgang, zodra de schrijver de pen oppakt, is hij een judas." (p. 20)

Waardering van recensenten

"...dat louter zelfbeklag blijft. Het is niet vergezocht de publicatie van een boek als dit te typeren als exploitatie van intiem kapitaal. Maar het is niet de intimiteit die de moderne lezer stoort, het is eerder een gebrek aan intimiteit waar de sluier van het ritueel overheen wordt gelegd." *Elsbeth Etty in NRC Handelsblad, 11 november 2011*

"Wat de lezer daaraan heeft? Weinig of niets tenzij de stoet van titels en uittreksels uit boeken die zich wel op een dwingende manier met de dood van een partner bezighouden en waarnaar Palmen voortdurend verwijst. Misschien beter het *Rouwdagboek* van Roland Barthes ter hand nemen, dus, dan deze losse flodders." *Frank Hellemans in Knack, 24 november 2011*

"Het is alsof ze de lezer te graag wil overtuigen van haar verdriet. Alsof ze Van Mierlo niet wil loslaten, niet wil delen, hoewel ze met dit boek bewust en met vooropgezet plan de publiciteit zoekt." *Maarten Moll in Het Parool, 11 november 2011*

"Natuurlijk is ook dit verbrokkelde dagboek gecomponeerd, zij het niet altijd in balans: telkens moeten we horen hoe stapeldol derden op Connie zijn. Maar het logboek is niet uitsluitend een ijdele vertoning. (...) Op zulke momenten is Connie Palmen te verdragen." *Arjan Peters in De Volkskrant, 12 november 2011*

"De tragiek blijft te particulier. Hans' dood blijft Connies verlies, wordt niet het onze." *Jeroen Vullings in Vrij Nederland, 19 november 2011*

Waardering van de leeskring

De meningen waren ongeveer gelijk verdeeld. Aan de negatieve zijde was vooral te horen dat dit té persoonlijk was voor publicatie. Ook een zekere mate van pedanterie bij de schrijfster was als storend ervaren. Aan de andere zijde, en vooral bij mensen die een dergelijk leed al hadden ervaren, was de lof groot. Men was blij dat de schrijfster zo de juiste woorden had gevonden om het pijnlijke verlies en het verdriet aan te raken. Dat een boek op het juiste moment in iemands leven moet komen om het naar waarde te schatten was duidelijk.

Tijd

De schrijfster maakt een jaar lang dagboeknotities, ze begint op 28 april 2010 (48 dagen na zijn dood) en eindigt op 17 maart 2011. Ze geeft dit jaar chronologisch weer, maar

vanaf 26 januari lopen 2010 en 2011 parallel op. Het zijn de aantekeningen die ze maakte terwijl Hans zijn laatste 45 dagen in het ziekenhuis lag en de begrafenis die daarop volgde. De chronologie wordt nog een paar keer onderbroken, door aantekeningen van voor of na die tijd. Vb.: 31 december 1998 (Marie volgt een chemokuur tegen non-hodgkin, p.173) of 7 april 2011 (n.a.v. bespreking door Julian Barnes van *A Widow's Story*/Oates, p.157)

Opbouw

De structuur wordt uiteraard sterk bepaald door de keuze voor het genre van dagboek-notities. Opvallend is wel dat zij drie essays tussenvoegt. Zij sluit af met een aantekening van 11 september 2011, waarschijnlijk bij de laatste bewerking van het boek dat op 11 november 2011 verscheen. Ze beschrijft daarin -sec- hoe Marieke Van Mierlo overleed op dinsdag 29 juni en hoe ze tussen 20 december en die dag nauwelijks geschreven heeft, wat weer vragen doet rijzen over het spontane karakter van dit logboek.

Plaats en ruimte

De gebeurtenissen spelen zich af in Amsterdam, in het huis aan de Herengracht van Van Mierlo en in verschillende ziekenhuizen die vaak in afkorting vermeld worden: Avl = Anthonie van Leeuwenhoek, OLVG = Onze Lieve Vrouw Gasthuis

Perspectief en verteller

Het perspectief ligt volledig bij de schrijfster van het logboek die vooral vanuit haar gevoelens de gebeurtenissen, haar eigen reacties en haar naaste omgeving benadert.

Personages

Connie Palmen is een gulzige vrouw, zij rookt veel, drinkt veel en wil alleen grote liefde: volledig opgaan in haar geliefde, waarvan ze zich compleet afhankelijk voelt, een symbiose tussen twee mensen.. In haar eerlijkheid is ze even radicaal. Ze spaart zichzelf niet zoals wanneer ze de begrafenis van Willem Breuker verpest of haar alcoholisme en rookgedrag aan de kaak stelt. In het interview in Kontich (10/12/12) zei ze hierover: "als je hoog mikt in het leven moet je iets offeren."

Je leert niet veel bij over Hans van Mierlo, de politicus. Hij vervult hier enkel de rol van de overleden geliefde door de ogen van de schrijfster. Hij is warm, zacht, barmhartig. Een heel enkele keer wordt vaag verwezen naar een onenigheid binnen hun relatie.

Marieke van Mierlo vervult een belangrijke rol in het boek, maar komt als karakter ook nauwelijks uit de verf.

Thema

Het verlies van een geliefde is het verlies van jezelf. De pijn die je daarover voelt is onverdraaglijk. Ook familieleden en vrienden die overlijden nemen allemaal een stukje van jezelf mee.

"Dat het zo desastreus is voor jezelf komt omdat je geen zelf hebt zonder iemand anders en, in de liefde, je mooiste zelf in zijn handen ligt. We denken over het zelf alsof het ons toebehoort, een bezit dat we constant met ons meedragen, eigenhandig gemaakt of verworven, maar dat is schijn. Het zelf volgt een omgekeerde koers: het gaat niet van binnen naar buiten, maar komt van buiten naar binnen. 'Ik is een ander', dicht Arthur Rimbaud." p. 122

Motieven

- Het chanson '*Un jour tu verras*' van Mouloudji kende Van Mierlo volledig.
Un jour tu verras
On se rencontrera
Quelque part, n'importe où
Guidés par le hasard

- De dood: niet alleen sterft de geliefde dit jaar, maar ook heel wat vrienden (Jan Blokker, Harry Mulisch, Willem Breuker) en familieleden. Vooral de naderende dood van Marieke van Mierlo is een dreigend motief.
- Judas : schrijven is altijd een vorm van verraad
- Het getal 11, dat steeds weer opdook in haar relatie met Van Mierlo
- Schaamte
- Liefde
- Rouwliteratuur

Stijl

Dagelijks taalgebruik in verslagstijl, registrerend, waardoor een zekere afstand wordt opgeroepen met de lezer. Toch weet zij de woorden te vinden die een beklijvend beeld oproepen dat de pijn van het verlies voor de lezer duidelijk te maakt. Zij wil “met de pen op de huid van de pijn zitten.” (p.14). Daarnaast zijn ook fragmenten uit brieven, e-mails en toespraken opgenomen, naast een essay over verslaving en een over ‘de foto en de dood’.

Door het schuiven met data, vooral op het einde van het boek blijkt wel hoe ge(re)construeerd het boek is. Herinneringen aan Hans worden in de tegenwoordige tijd geschreven wat de levendigheid ten goede komt.

Titel

‘Logboek van een onbarmhartig jaar’ : Van 28 april 2010 tot 17 maart 2011 houdt de schrijfster een logboek bij om het verdriet na de dood van haar man te registreren.

Motto

Meisje, als je valt, altijd iets van maken.’ Sonia Gaskell

Sonia Gaskell (1904-1974) was jarenlang ster en leidster van balletgezelschap Het Nationaal Ballet in Nederland. De schrijfster is momenteel niet in staat tot een volwaardige roman. Dit logboek is een soort tussenoplossing: zij legt haar verdriet vast en ruimt het leed op dat in de weg staat. Bovendien levert ze haar uitgever een boek. “Het is wat het is”.

Opdracht

Het boek is opgedragen aan Hans en Marieke van Mierlo, de twee doden van wie Palmen hier afscheid neemt.

Genre

Palmen koos voor het logboek als genre. “Je kunt een log hangen in de stroom van het verdriet, de snelheid ervan meten, de diepte ervan peilen. (...) Het meten van de snelheid gaat via knopen in een touw dat je door je handen laat glijden. Elke knoop heeft de waarde van een verstreken uur (...) je kunt er alleen je positie mee bepalen. Waar ben ik? Het leven glijdt knoop voor knoop door de palm van mijn hand. Elk uur is er een.” (p. 15-16)

Ze lijkt het wel vaak moeilijk te hebben met haar keuze voor dit genre en verdedigt die het hele *Logboek* lang. “Ik maak deze aantekeningen tegen het afscheid van het vergeten, omdat ik geen afscheid meer verdraag. Schrijven kun je het niet noemen. Schrijven doe je als je een vorm hebt gevonden, een structuur die de zinnen onderling verbindt, een span ideeën die ze bijeenhoudt, aanjaagt en stuurt.” (p.15)

“Waarom het logboek maar geen literatuur wil worden is juist door het ontbreken van het maakwerk, en aan de inerte passiviteit van het lijden. Bij het schrijven van een roman legt de structuur waarmee je het bouwwerk stut, een amalgaam aan betekenissen bloot, is het alsof de werkelijkheid zich vermeerderd met inhoud. In de rouw ontbreekt de meervoudige zin. Het is een vernauwing van betekenis. (p. 228)

Meer info

http://nl.wikipedia.org/wiki/Connie_Palmen

<http://www.cobra.be/cm/cobra/boek/boek-recensie/1.1171609>

<http://www.atheneum.nl/boek-van-de-nacht/connie-palmen-logboek-van-een-onbarmhartig-jaar>

<http://www.nrclux.nl/logboek-van-een-onbarmhartig-jaar-connie-palmen/nl/product/871498/#besprokeninnrc>

Discussievragen

Wat staat centraal in dit boek, de relatie of het verdriet? Waarom zou een mens zijn verdriet willen vasthouden?

Waarom schreef ze een logboek en geen dagboek? Wat moet het verschil voor de schrijfster zijn geweest: schrijven aan een logboek of schrijven aan een roman?

Lijdt verdriet tot zelfinzicht? Is het een confrontatie met jezelf? Nood om te schrijven? Wat is de troost voor de lezer in dit boek? Haalt de zij zelf troost uit haar schrijven?

Fragment “falling apart,... de dood heeft mij apart gezet” op p. 27. In het boek verwijzen verschillende fragmenten naar ‘zelfverlies’ als grote oorzaak van de chaos en de pijn die ze voelt. Herken je dit of kun je dit invoelen? Zie ook p. 122: “dat het zo desastreus ... Rimbaud.”

Schaamte is een woord dat herhaaldelijk voorkomt in het boek. Waar komt die schaamte uit voort?

De eerste zin “Ik zou een roman schrijven over Judas en toen ging mijn man dood” is sterk als beginzin en een verwijzing naar een motief dat geregeld zal terugkomen: verraad. Volgens Palmes is de schrijver een verrader zo gauw hij de pen op pakt. “de schrijver is per definitie indiscreet....judas” p. 20 Kun je je daarbij iets voorstellen?

De betekenis van het motto?

Heb je ook *I.M.* gelezen? Het verschil?

Leer je de personages kennen in dit boek? (Hans en Marieke van Mierlo bv)

Ondanks het genre van dagboeknotities lijkt er toch veel geconstrueerd aan het boek. Dit blijkt ook verrassend uit de laatste tekst: “vanaf 20 december 2010 heb ik nauwelijks gewerkt aan dit logboek.” Vind je deze bekentenis afbreuk doen aan het boek?

Háár verdriet eist alle aandacht voor zich op. Is dit narcisme, egoïstisch zelfbeklag of is het een memento mori? Zie ook de reacties van recensenten.

In hoeverre speelt haar publieke evenbeeld in dit boek een rol? Wordt zij er door geleid in haar schrijven? Is er een verschil te maken tussen de privé- en de publieke persoon?

Zij kan zelf enkel ‘rouwkost’ lezen dat eerste jaar. Wat vond je van de fragmenten over de ‘weduwenliteratuur’ of ‘rouwkost’? (Hemmerechts, Didion, Oates, Mortier, Thomèse, van der Heijden...) Interview (NRC) :”Met een roman streef ik een kunstzinnig doel na.(...) Dit boek moest iets toevoegen aan de rouwliteratuur”